



Příručka skalního surrealisty

Prvoplánová racionalita a obvyklá očekávání nemají během čtení Dryjeho textů šanci
★★

Kniha básníka, prozaika, esejisty, editora a především surrealisty Františka Dryjeho (nar. 1951) *Devět způsobů jak přijít o rozum* není pro každého. Více asi bude těch, kdo se s její poetikou a principem psaní zcela minou a brzy ji s naprostým nepochopením odloží. Už samotným názvem kniha vyzývá k tomu, aby byla chápána jako příručka či návod k použití. Název slibuje něco převratného a šokujícího, něco, co naše vnímání tak trochu obrátí naruby. Čtenář, kterému jeho život a chápání umění i světa určuje racionalita, si na ní zcela určitě vyláme zuby a nedostane se dál než přes první báseň. Jen čtenář, jenž se vzdá přísného rozumu a předem formulovaných očekávání, v sobě může nechat text rezonovat. Jedná se o způsob psaní, který nemá zcela jasná pravidla, neřídí se jasnou myšlenkou ani nemá za cíl vyjadřovat v prvním plánu něco nově objeveného nebo úplně nového. Je tedy třeba zcela rezignovat na hledání jakéhokoli řádu v autorových textech, a naopak nechat se unést principem všudypřítomné

náhody všeho. Náhodně za sebe kladených slov, představ a jiných entit. Náhodně se dostaví i zážitek porozumění nebo jen blízkého souznění.

Už při prvním prolistování knihy je zřejmé, že se nejedná o soubor textů tesaných z jednoho kusu, vzniklých z aktuálního uměleckého přetlaku. Sbírka zahrnuje texty napsané v rozmezí více než pětadvaceti let, mnohé z nich byly již otištěny časopisecky nebo napsány či vydány k různým konkrétním příležitostem. Zahrnuje tak například básnický cyklus, básně v próze, drobné prózy, esejistické i dramatické zlomky. Soubor tak tvoří nejen sumarizaci autorova způsobu psaní, ale i jeho života. Hlavní linkou obojího je přitom jasná stopa surrealismu, s nímž jsou Dryjeho tvorba i život pevně spojeny.

První oddíl knihy s názvem „Devět způsobů jak přijít o rozum“ tvoří soubor deseti básní. Všem je společné vyhýbání se obvyklým básnickým prostředkům. O rým nebo o poetickou práci se zvuky nebo významy slov autor jen občas schválně ledabyly zakopává. Vše vytváří mechanismus psaní založený na racionalitě zbaveném surreálním experimentování se slovy a významy. Jeho básně se tak podobají řetězcům slov, vět a představ, které se za sebe řadí podle nevypočitatelného klíče. Výrazy a myšlenky se ve vlnách vracejí anebo jednoduše mizí vystřídány nějakým nepředvídatelným dalším motivem. Všem básním je společné uvození konkrétním citátem (Effenberger, Corbière, Kolář), užívání exaktních nebo expresivních výrazů, případně zmiňování konkrétních osob či událostí. Těmito prostředky se Dryje jen zdánlivě snaží vyvolat

dojem přesnosti a autentičnosti, neboť základním principem jeho psaní je snaha významy co nejvíce rozmlžít nebo zcela popřít. Všem dominuje princip hry. Volné hry bez pravidel a prakticky žádných omezení. Proto může být pro čtenáře tak obtížné ji přijmout.

Druhý oddíl knihy nese název „TADRM“. Odkazuje tak k názvu své vlastní sbírky poezie z roku 1997 *Mrdat*. Co do textových útvarů je tato část knihy velmi pestrá. Drobné texty jako „Vlastní životopis“, „Záslechy“ nebo „Definice podle analogie“ čtenáře zásadně ničím nepřekvapí, neuchvátí ani neurazí. Je zde většina autorových prozaických textů, od předchozích básní se však liší hlavně formálním uspořádáním, obsahově jsou si oba oddíly dost podobné.

Společným rysem obou částí knihy je mnohomluvnost. Dryje slovy nešetří, často za sebe vrství synonyma, strohé úseky svých textů mnohdy až nadbytečně rozvětňuje, nepřidává přitom nic nového, jen nafukuje. Proto velká část textů působí jakoby nehotovým dojmem. Čtenář má pocit, že nečte konečné texty, ale jen se probírá přípravným materiálem. Jedním z výrazných znaků Dryjeho způsobu psaní je práce s pointou. Často je zřejmé, že se autor pointě záměrně vyhýbá, anebo ji postupně odsouvá, pak ji letmo zmíní či zcela mine, nebo ji zesměšní. Zvyšuje tak čtenářovo napětí a posiluje dojem převratnosti svého psaní. Celkově však kniha tomu, kdo se svého rozumu zbavit nechce, nic zásadně převratného bohužel nepřinese.

Kateřina Bukovjanová

František Dryje: *Devět způsobů jak přijít o rozum*, Pulchra, Praha 2012